

Nr 47.

Ankom till riksdagens kansli den 20 mars 1928 kl. 10 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organiserande av en reservstat för furirer vid Gotlands trupper.

(1:a avd.)

I den till riksdagen den 4 januari 1928 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1928—1929 har Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln (punkt 10 av det vid propositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för samma dag) föreslagit riksdagen att, i avvaktan på den särskilda proposition i ämnet, som kunde komma att avlätas till riksdagen, tillsvidare för reservstat för furirer vid Gotlands trupper för budgetåret 1928—1929 beräkna ett extra förslagsanslag av 50,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t uti en till riksdagen avlåten den 27 januari 1928 dagtecknad proposition (nr 51), under åberopande av det vid propositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för sistnämnda dag, föreslagit riksdagen

dels medgiva, att en reservstat för furirer vid Gotlands trupper må organiseras i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna grunder,

dels ock för reservstat för furirer vid Gotlands trupper för budgetåret 1928—1929 under riksstatens fjärde huvudtitel anvisa ett extra förslagsanslag av 50,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokoll.

I sitt utlåtande nr 1 angående försvarsväsendets ordnande anförde första särskilda utskottet vid 1925 års riksdag, bland annat, följande.

Inför utskottet hade framhållits, att, beträffande Gotland, på grund av avflyttning från ön icke kunde påräknas samma tillgång på f. d. underbefäl som å fastlandet. För att i någon mån för å Gotland förlagda truppförband säkerställa behovet av underbefäl vid mobilisering hade utskottet velat fästa uppmärksamheten på de förslag rörande organisation av ett system med jordavlönat underbefäl, som motionsledes framförts i första kammaren av herr Reuterskiöld m. fl. och i andra kammaren av herr Lindgren m. fl. Det syntes utskottet, som om motionärernas förslag i nu berörda fall skulle förtjäna att av Kungl. Maj:t närmare undersökas för att, därest en sådan ut-

redning skulle giva gynnsamt resultat, föranleda försök i mindre omfattning med ett dylikt, efter Gotlands behov avpassat indelningsverk.

Med anledning härav anbefalldes Kungl. Maj:t den 15 januari 1926 militärbefälhavaren på Gotland att i samråd med länets hushållningssällskaps egna-hemsnämnd verkställa utredning och inkomma med yttrande, huruvida ett system med jordavlönat underbefäl lämpligen kunde komma till användning å Gotland, samt att, därest så finnes vara fallet, avgiva förslag i ämnet.

Sedermera medgav Kungl. Maj:t, i anledning av en utav militärbefälhavaren gjord framställning, genom beslut den 29 oktober 1926, att kaptenen i Bohusläns regementes reserv, majoren i armén H. E. Uddgren finge under viss tid såsom sakkunnig stå till militärbefälhavarens förfogande för att biträda vid fullgörandet av nyssberörda uppdrag.

Med skrivelse den 6 februari 1927 har militärbefälhavaren överlämnat utredning och förslag i ämnet, varöver yttranden sedermera avgivits av arméförvaltningen, chefen för generalstaben, inspektören för infanteriet, länsstyrelsen i Gotlands län, länets hushållningssällskaps förvaltningsutskott samt statens egna-hemsinspektör.

Inledningsvis har militärbefälhavaren yttrat sig angående grunderna för här ifrågavarande utredning samt rörande huvudfordringarna på Gotlands försvar. Den utredning, som av militärbefälhavaren verkställts, utmynnar i ett förslag om förstärkning av befälstillgången på Gotland genom upprättande av en reservstat för furirer vid Gotlands trupper.

Sedan departementschefen redogjort för militärbefälhavarens yttrande och förslag rörande *reservstatens organisation* samt för myndigheternas däröver avgivna utlåtanden, har departementschefen för egen del härutinnan anfört följande.

»Det torde vara obestriddigt, att uppsättandet av en reservstat för furirer vid Gotlands trupper jämte en därtill ansluten furirsreserv i huvudsaklig överensstämmelse med militärbefälhavarens förslag skulle vara ägnat att tillföra de gotländska stridskrafterna en välbehörlig förstärkning av befälstillgången i såväl kvalitativt som kvantitativt hänseende. I främsta rummet åsyftar förslaget att tillgodose behovet av plutonchefer och stabsunderofficerare vid infanteriet samt av personal inom vissa motsvarande befälskategorier vid artilleriet. Men såsom ock av militärbefälhavaren framhållits, kan det förväntas, att förslagets genomförande skulle komma att dels förbättra volontärrekryteringen över huvud taget, varigenom den allmänna nivån inom underbefälskåren komme att höjas, dels ock särskilt stimulera rekryteringen av infödda gotlänningar, vilket i sin tur skulle medföra, att avflyttningen från ön av f. d. fast anställda minskades. Indirekt skulle alltså fördelar även vinnas beträffande de lägsta befälsgraderna.

Huruvida möjligheter förefinnas att i nöjaktig omfattning besätta reservstatsbeställningarna, är givetvis vanskligt att nu söka bedöma. Militärbefälhavaren synes i förevarande avseende hava byggt sitt förslag på den förutsättningen, att flertalet av de befordrade volontärerna vid Gotlands trupper skulle, efter att hava kvarstått i militärtjänst under sammanlagt minst sex

år, komma att övergå till reservstaten. Hållbarheten av ett sådant antagande synes med fog kunna ifrågasättas. Emellertid är att märka, att anställning å reservstaten avses att kunna vinnas jämväl av dem, vilka varit anställda vid truppförband å fastlandet, och att man sålunda har att räkna med betydande andrahandsresurser, därest det skulle visa sig, att de gotländska truppernas eget aktiva personalbestånd icke utgjorde en tillräcklig rekryteringskälla för reservstaten. Vid sådant förhållande och med hänsyn till de fördelar, som genom det föreslagna systemet otvivelaktigt stå att vinna, därest detsamma låter sig förverkligas, tvekar jag icke att tillstyrka ett beslut om inrättande försöksvis av en reservstatsorganisation för furirer vid Gotlands trupper, i stort sett utformad enligt de av militärbefälhavaren angivna grunderna.

I nu förevarande sammanhang synes ståndpunkt allenast böra tagas beträffande huvuddragen av den föreslagna organisationen; i avseende å de erforderliga detaljföreskrifterna i ämnet torde beslut framdeles böra meddelas, sedan ärendet varit i huvudsak underställt riksdagens prövning.

Vad först angår villkoren för inträde å reservstaten, längden av anställningstiden å densamma och tjänstetiden i reserven ävensom omfattningen av den militära tjänstgöringsskyldigheten, biträder jag i allt väsentligt vad militärbefälhavaren därutinnan föreslagit. I likhet med arméförvaltningen anser jag, att föreskrift bör meddelas därom, att musikfurirer icke må vinna anställning av här ifrågavarande art.

Anställning å reservstaten skall enligt militärbefälhavarens förslag ske medelst kontrakt, och avses kontrakten att vara av två slag, nämligen egnahemskontrakt och penningkontrakt. Vad sålunda föreslagits giver mig icke anledning till någon erinran.

Beträffande de förmåner, som skulle vara förbundna med anställning å reservstaten, har militärbefälhavaren föreslagit, att — förutom i det följande närmare omförmälda förmåner under militärtjänstgöring — egnahemskontrakt skulle tillförsäkra vederbörande en egnahemspremie av 7,000 kronor och penningkontrakt medföra rätt till dels en årlig lön av 350 kronor under tjänstetiden å reservstaten, dels ock vid slutet av denna tjänstetid en avgångspremie av 750 kronor. De sålunda ifrågasatta förmånerna synas mig vara genomgående för högt tilltagna i förhållande till den tjänstgöringsskyldighet, som avsetts att åläggas beställningshavarna å reservstaten, och torde skäligen kunna begränsas till följande belopp, nämligen egnahemspremien 6,000 kronor, årslönen vid anställning med penningkontrakt 300 kronor och avgångspremien 600 kronor. Såsom arméförvaltningen framhållit, torde det böra uttryckligen fastslås, att den, vilken övergår till reservstaten, icke därigenom går miste om den avskedspremie, vartill han på grund av sin föregående fasta anställning vid krigsmakten kan hava blivit berättigad.

Den av hushållningssällskapets förvaltningsutskott och länsstyrelsen ifrågasatta mellanformen av anställningskontrakt, enligt vilken viss del av egnahemspremien skulle kunna utbytas mot årlig lön, finner jag, med hänsyn till vad arméförvaltningen i ämnet anfört, icke vara av behovet påkallad.

Under militärtjänstgöringen bör, på sätt av militärbefälhavaren föreslagits, utgå kontant ersättning med 4 kronor om dagen, vartill torde böra komma naturaförmåner enligt för manskap vid armén i sådant avseende gällande grunder. Ifrågavarande kontanta förmån synes lämpligen böra benämnas dagarvode. För inställelse till och återfärd från tjänstgöring torde böra utgå rese- och traktamentsersättning enligt allmänna resereglementet.

Vid anställning medelst egnahemskontrakt skulle enligt militärbefälhavarens förslag vederbörande tillförsäkras egnahemslån. Såsom av egnahemsinspektören framhållits, torde emellertid anställning medelst sådant kontrakt kunna i vissa fall ifrågakomma, utan att egnahemslån behöver eller ens kan beviljas.

Vad angår tillvägagångssättet vid egnahemslåns beviljande i samband med avslutande av kontrakt rörande anställning å reservstaten, finner jag, vad egnahemsinspektören därutinnan anfört, vara värt beaktande. Ansökning om dylikt lån bör givetvis i vanlig ordning prövas av låneförmedlaren, varvid emellertid en under lämpliga och smidiga former anordnad samverkan mellan låneförmedlaren och vederbörande kårchef förutsättes komma till stånd.

I anledning av militärbefälhavarens förslag, att här ifrågavarande egnahemslån företrädesvis skulle lämnas för inköp av bebyggd fastighet, har egnahemsinspektören erinrat, att ett sådant förfarande skulle strida mot de av riksdagen godkända villkoren för statens egnahemslånerörelse. Då det är av vikt att i olika hänseenden skapa de bästa möjliga förutsättningar för den tilltänkta organisationens förverkligande, har jag, efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet, funnit mig böra förorda, att beträffande den kategori av låntagare, varom här är fråga, möjlighet må öppnas att bevilja undantag i förevarande hänseende från de eljest gällande reglerna. Chefen för jordbruksdepartementet torde komma till behandling upptaga detta spörsmål i samband med anmälan av frågan om avlåtande till årets riksdag av proposition angående den statsunderstödda egnahemsverksamheten.

Vad angår sättet för egnahemspremiens användning, delar jag den av egnahemsinspektören uttalade uppfattningen, att bestämmelserna härom icke böra göras allt för snäva. På sätt denne föreslagit, bör premien i första hand tagas i anspråk för bestridande av den del av kostnaden för fastighetens förvärv och erforderliga bebyggande, som icke täckes av egnahemslån eller annan välordnad, i fastigheten in-tecknad gäld. Av premien torde vidare böra gäldas dels, enligt vederbörande kårchefs närmare beprövande, kostnaderna för bosättningen, däri inbegripet anskaffning av yttre lösöre, dels ock de två första årens räntor å egnahemslån eller annan i fastigheten in-tecknad gäld. Av vad förut anförts torde framgå, att fastigheten i vissa fall kan komma att av vederbörande övertagas på sådana villkor, att icke hela premiebeloppet åtgår för bestridande av nyssberörda utgifter. I så fall torde den återstående summan böra inestå för att jämte ränta utbetalas till beställningshavaren vid slutet av anställningstiden å reservstaten, dock med rätt för kårchefen att under anställningstiden utanordna ifrågavarande medel eller del därav för användande för jordförbättrings- eller annat dylikt ändamål, för komplettering av jordbruksinventarier eller, i ömmande fall, för räntebetalning och amortering å förut nämnd fastighetsskuld.

I fråga om det antal furirer, som årligen må anställas å reservstaten, ansluter jag mig till arméförvaltningens förslag, att detta antal bör bestämmas till högst 10, därav högst 8 må anställas med egnahemskontrakt. I överensstämmelse med grundtanken i det system, som här avses att — om ock i modifierad form — vinna tillämpning, måste det givetvis anses vara ett önskemål, att största möjliga antal av de sålunda i första hand för egnahemskontrakt avsedda beställningarna besättas med personer, som grunda egnahem å jordbrukslägenhet. Att, såsom av hushållningssällskapets förvaltningsutskott ifrågasatts, i sådant hänseende bestämma, att ett visst minimi-antal av de årligen avslutade kontrakten skall utgöras av egnahemskontrakt avseende jordbrukslägenheter, skulle emellertid sannolikt komma att inverka försvårande på rekryteringen av reservstaten. Jag anser mig därför icke kunna biträde berörda förslag, utan förordar, att — allenast med förut angivna begränsning av antalet årligen ingångna egnahemskontrakt — full valfrihet må råda såväl mellan egnahemskontrakt och penningkontrakt som mellan kontrakt av förstnämnda slag avseende å ena sidan jordbrukslägenhet och å andra sidan bostadslägenhet.»

Departementschefen har härefter redogjort för militärbefälhavarens *kostnadsberäkning* beträffande den föreslagna organisationen samt för myndigheternas yttranden härutinnan. För egen del har departementschefen härutinnan anfört följande.

»Såsom redan förut nämnts, synas mig de belopp, som av militärbefälhavaren på Gotland föreslagits att utgå såsom egnahemspremie, årslön vid anställning medelst penningkontrakt och avgångspremie, böra reduceras till respektive 6,000, 300 och 600 kronor. I enlighet härmed och med tillämpning i övrigt av samma beräkningsgrunder, som kommit till användning i de av arméförvaltningen uppgjorda kostnadsberäkningarna, har jag uppskattat medelsbehovet för den föreslagna reservstatsorganisationen sålunda:

Efter slutligt genomförd organisation.

Egnahemspremier, högst 8, å 6,000 kronor till under året med egnahemskontrakt å reservstaten anställda beställningshavare	kronor 48,000: —
Årslöner å 300 kronor till med penningkontrakt anställda beställningshavare till ett antal av förslagsvis 30 st.	» 9,000: —
Avgångspremier å 600 kronor åt beställningshavare med penningkontrakt vid inträde i reserven, förslagsvis	» 1,200: —
Dagarvoden å 4 kronor för tjänstgöringsdag åt till tjänstgöring inkallade beställningshavare $\left(\frac{2}{3} \times 150 \times 25 \times 4\right)$, förslagsvis	» 10,000: —
Rese- och traktamentskostnader för de inkallades resor till och från tjänstgöring $\left(\frac{2}{3} \times 150 \times 10\right)$, förslagsvis	» 1,000: —
<hr/>	
Summa kronor 69,200: —	

Under budgetåret 1928—1929.

Egnahemspremier, högst 8, à 6,000 kronor till under året med egnahemskontrakt à reservstaten anställda beställningshavare	kronor 48,000:—
Årslöner à 300 kronor till med penningkontrakt under året på reservstaten anställda beställningshavare till ett antal av förslagsvis 2 st.....	» 600:—
Dagarvoden à 4 kronor för tjänstgöringsdag åt till tjänstgöring inkallade beställningshavare $\left(\frac{2}{3} \times 10 \times 25 \times 4\right)$, förslagsvis	» 667:—
Rese- och traktamentskostnader för de inkallades resor till och från tjänstgöring $\left(\frac{2}{3} \times 10 \times 10\right)$, förslagsvis	» 67:—
<hr/>	
Summa kronor 49,334:—	

För nästkommande budgetår skulle alltså för här ifrågavarande ändamål erfordras ett anslag av, i avrundat tal, 50,000 kronor. Anslaget torde, i överensstämmelse med vad arméförvaltningen föreslagit, bära i riksstaten uppföras såsom förslagsanslag.

Vad slutligen angår det för den militära egnahemslånerörelsen under det närmaste budgetåret erforderliga beloppet, som avses att utgå ur statens egnahemslånefond, torde detsamma framdeles bära av Kungl. Maj:t bestämmas efter framställning av Gotlands läns hushållningssällskap.»

Utskottet, som icke haft något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag, får hemställa,

att riksdagen må

a) medgiva, att en reservstat för furirer vid Gotlands trupper må organiseras i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden den 27 januari 1928 angivna grunder,

b) för *reservstat för furirer vid Gotlands trupper* för budgetåret 1928—1929 under riksstatens fjärde huvudtitel anvisa ett extra förslagsanslag av 50,000 kronor.

Stockholm den 20 mars 1928.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Närvarande: Se under utlåtandet nr 46.